

Qüestió de cognoms (1)

Els cognoms formen part de la història d'un poble. En aquesta sèrie s'explica com s'originen els cognoms i, en especial, els catalans. Una segona part analitzarà els processos legals per modificar-los i normalitzar-los.

Cada llengua té els seus propis noms i cognoms. I la seva pròpia i única forma d'escriure'ls i usar-los. Dintre el món francòfon, anglòfon i germanòfon els individus només tenen un sol cognom: el cognom del pare; les dones adopten el cognom del marit en el moment de casar-se. Avui aquest costum va canviant lentament i algunes dones reivindiquen el dret de conservar el cognom de soltera un cop casades. O anecdòticament –i per motius laborals, econòmics o sentimentals– hi ha dones que, contra la voluntat dels ex-marits, un cop separades volen continuar usant el cognom de casades.

Als EUA el cognom de la mare, en forma d'inicial, pot anar col·locat entre el nom de pila de l'individu i el cognom del pare.

A les terres de l'èuscar la forma inventada per Sabino Arana Goiri (pare del nacionalisme basc i fundador del PNB-EAJ) d'escriure el nom d'una persona és, per exemple: Etxeberri ta Urtarrila'tar Miren (Maria Casanova i Gener), on el sufix 'tar' té un sentit ètnic; però aquest sufix, en la realitat, només s'usa en la llengua oral.

A l'Irlanda celtoparlant i a l'Escòcia celtoparlant els cognoms dels homes van precedits de la partícula 'Mac' que significa "fill de", Seamus Mac Dhomhnuill (anglès James MacDonald) i els de les dones per la partícula 'Nic' o 'Ní' que

significa "filla de", Seònid Nic Leòid (anglès Janet MacLeod). La 'O' que precedeix molts cognoms irlandesos i alguns d'escocesos significa "nét de", O'Callaghan, vol dir "nét d'en Callaghan".

Però, de fet, aquest procediment de formació de cognoms a partir

"fill de" o "filla de" al nom del pare –o, excepcionalment, al nom de la mare.

En portuguès i en castellà 'es' i 'ez' signifiquen "fill de" (Rodrigues, López). En àrab 'ibn' i 'ben' (forma dialectal d'ibn) tenen la mateixa funció, però van davant el cognom (nom) pròpiament dit (ibn Allah). En hebreu la partícula 'ben' ocupa la mateixa posició i té la mateixa funció (ben Yosef), etc.

Aquest fenomen, molt comú en moltes llengües en altres temps, avui s'ha fossilitzat i gairebé ja no es creen enlloc nous cognoms per aquest procediment. Algunes de les rares excepcions són l'islandès, el rus o l'àrab.

Pel que fa a la nostra llengua, el català no ha adoptat aquest model d'anomenar les persones afegint-hi una partícula que signifiqués "fill de" al nom del pare o la mare –com tampoc no ho ha fet el francès o l'italià–, la qual cosa explica que en català hi hagi una relativa major abundància de cognoms diferents que no pas, per exemple, en castellà. De totes formes molts dels cognoms catalans que són noms propis en el seu origen tenien el mateix significat i no volien dir sinó que la Maria Berenguer o en Pere Enric eren fills d'en Berenguer o de l'Enric.

Els orígens dels cognoms. En un primer moment els individus

del nom dels pares és molt comú en moltes llengües. Així, en molts idiomes de tot el món i de totes les famílies lingüístiques els cognoms s'han format afegint la partícula

només tenien un únic nom i quan calia referir-se a algú n'hi havia prou d'enumerar els noms dels avantpassats de qui descendia l'individu. De fet, aquest fou el model usat per exemple pels jueus fins que a poc a poc foren obligats a cada país a adoptar un cognom (i un nom) permanent i que passés de pares a fills, fet que no s'esdevingué a França fins a una data tan tardana com el 1808 (Duryé). Però, amb el pas del temps, l'augment de la població i la repetició de noms feia cada cop més embolicat de saber qui era qui i saber a quina família pertanyia.

Els romans, de qui deriva en certa mesura el nostre model de cognoms, passaren, per aquesta causa, de tenir un únic nom personal a tenir-ne quatre: un nom personal; un nom de la tribu o gens; un nom de

la família (una divisió menor de la tribu), nom que en llatí es deia cognomen i d'aquí "cognom" en català; i un sobrenom o malnom que feia referència a alguna característica personal de l'individu. Un exemple inventat d'avui d'aquest model podria ser: Josep (nom personal) Alcoià (de la gens dels habitants d'aquesta comarca) Valls (nom de la família) Roig (sobrenom degut al fet de ser pèl-roig), la seva filla podria dir-se Anna Alcoià Valls Dolça.

Però tota aquesta complexitat i subtilitat del món romà desaparegué amb la caiguda de Roma. Els pobles germànics usaven un sol nom, i quan la identificació era difícil per la repetició d'alguns noms els documents donaven alguna indicació sobre l'ocupació, la procedència, la filiació o les característiques de l'individu. Però amb el temps es va veure que aquesta forma d'identificar els individus era molt imprecisa. No sempre tothom destacava la mateixa característica d'un individu, i a més, què passava si en Miró, que era gras, s'aprima-

va, o en Folc, d'ofici oller, canviava d'ofici, o l'Adelaida, que vivia a Besalú, se n'anava a viure a Olot? Per evitar aquest tipus de

Els pobles germànics, els àrabs i els jueus van deixar un considerable llegat de cognoms als Països Catalans.

problemes, i més, els sobrenoms o malnoms, allò que serien els cognoms, començaren a ser hereditaris i així en Gombau que feia de Moliner, quan tingué una filla o un fill, aquests foren coneguts com l'Elisenda o l'Eimeric (filla o fill del) Moliner. Fou per aquesta via que els cognoms es formaren —entre els segles XII i XIII— a Catalunya; però la transmissió regular i estable del mateix cognom de pares a fills, i per a totes les classes

socials, no seria fins una mica més tard, el segle XIV i fins i tot el XV i el XVI. Cal remarcar, amb tot, que els nobles fixaren abans els seus cognoms per garantir la segura transmissió del seu patrimoni, béns i honors.

Els Països Catalans, terra de pas. Els cognoms que avui porten els habitants dels Països Catalans tenen procedències molt diverses.

Així, per exemple, hi ha multitud de cognoms d'habitants dels Països Catalans que només poden explicar-se a través de les llengües que s'hi parlaven abans de l'arribada dels romans. Això no vol dir que aquests cognoms s'hagin utilitzat i ens hagin arribat dintre de la mateixa família des de l'època preromana. No. No ho vol dir de cap manera. El que vol dir és que quan varen començar a utilitzar-se els cognoms alguns individus prengueren, per motius diversos, per cognom noms d'accidents geogràfics o topònims que eren el vestigi fossilitzat de llengües ja mortes; o moribundes, com era el cas del basc al Pirineu occidental. O simplement prengueren (o els donaren) per cognom un mot del lèxic comú que servia per a designar un objecte o una qualitat física o moral, però que al seu torn era un vell manlleu, potser fins i tot ja adaptat, de l'iber, el celta o el basc. Cognoms d'aquest origen són: Segarra, Iborra, Verdú, Queralt, Bassa, Sàrries, Esquerrà.

Foren els pobles germànics, a través dels germanismes introduïts en el llatí i presents en aquesta llengua ja des dels primers contactes entre Roma i els pobles germànics, els qui donaren un nou i important llegat de cognoms, i noms, als Països Catalans. De fet fins ben avançada l'Edat Mitjana els noms personals germànics gaudiren de molt de prestigi i no fou fins més tard que els noms d'origen cristià n'ocuparen el lloc. Cognoms d'origen germànic en català són: Blanc, Berenguer, Baró, Jofre, Arnau.

Dos pobles que també han donat un nombre considerable de cognoms als Països Catalans han estat l'àrab i el jueu. La presència àrab

als Països Catalans fou llarga, encara que no tingué la mateixa intensitat a tot el territori, perquè a una bona part de la Catalunya Vella, la Catalunya Nord i Andorra la seva presència es reduí només a devastadores ràtzies militars. Però en els llocs on s'establiren molt de temps la toponímia en quedà profundament impregnada. Avui els cognoms d'origen àrab dels ciutadans dels Països Catalans es poden explicar a través dels moriscos conversos que conservaren—quan els conservaren—els seus cognoms després de la conversió tot continuant vivint al País Valencià, Catalunya o les Illes, sense ser-ne expulsats. Alguns cognoms d'origen àrab són: Benguerel, Margalef, Al-lés, Massalió, Albalat, Mesquida, Omar, Albaida.

Respecte als jueus, la seva presència als Països Catalans, tot i ser important, mai no va arribar a tenir el mateix pes que tingueren els moriscos, que per exemple al País Valencià en vigílies de l'expulsió representaven un terç de la població total. Aquest fet, més els sovintejats i acarnissats pogroms de tota l'Edat Mitjana—malgrat la protecció reial de què gaudien els jueus—va fer que els jueus que sortiren el 1492 dels Països Catalans vers l'exili fossin poc nombrosos. La resta de jueus i de comunitats jueves que haurien pogut marxar o bé havien desaparegut en els pogroms o bé s'havien convertit—per grat o per força—al cristianisme. Els que es convertiren, sovint i per tal d'amagar la seva ascendència jueva, es canviaren el cognom, fet que en moltes ocasions no fou res més que traduir el vell cognom hebreu al seu equivalent català; si és que ja no tenien un cognom català o catalanitzat. Aquest fet explica que, malgrat que als Països Catalans hi ha molts ciutadans que tenen una part, petita o gran, d'ascendència jueva, aquesta no sigui fàcilment recognoscible, si bé a les Illes hi ha hagut històricament alguns llinatges estigmatitzats per haver-los atribuït ascendència jueva. Alguns dels escassíssims cognoms hebreus—explicables en hebreu—dels Països Catalans poden ser: Isaac, Salom, Salomó, Sàbat.

La majoria de cognoms de la resta de ciutadans dels Països Catalans tenen el seu origen proper o llunyà en el llatí. Així, una bona part de tots els cognoms catalans, castellans, aragonesos, occitans, francesos, italians, que avui duen els habitants dels Països Catalans tenen el seu origen en el llatí, que evolucionà diferentment—sotmès a influències diferents—a cada país i a cada indret d'on provenien i provenen els habitants actuals dels Països Catalans. La seva presència als Països Catalans és explicable per les guerres, pel co-

Els cognoms es formaren a Catalunya entre els segles XII i XIII, però la transmissió estable d'un mateix cognom és posterior.

merç i pel treball, per l'aventura, i per mil i una humanes causes que sovint només coneixen el temps, o amb sort guarden els documents dels arxius.

Els cognoms occitans i francesos—tots barrejats—apareixen molt aviat als Països Catalans, aviat trobem nobles llenguadocians i provençals en la conquesta de la Catalunya Nova, Mallorca i el País Valencià, i també en trobem entre els fugitius càtars o els repobladors que s'estableixen a Catalunya.

Fins i tot els mateixos comtes-reis de la Corona d'Aragó tenien ascendència occitana (i grega, i hongaresa i alemanya i castellana i italiana) per raó de matrimonis amb la noblesa llenguadociana.

Els gascons (de Gascunya, Occitània), gavatxos (els originaris, segons E. Moreu-Rey, del Gavalvà, Occitània) o francesos, com eren coneguts en els documents de l'època, foren majoritàriament homes solters que es casaren amb dones del país, i tant és així que en alguns moments arribaren a ser presents en més del 10% dels casaments; dos exemples ho poden il·lustrar: a Vilafranca del Penedès i Creixell entre 1605-1620 són presents en el 16,7% i 13,8% dels matrimonis, respectivament, i a Llavanes entre 1617-1625, en el 19,13%. Malgrat tot, els occitans han passat força desapareguts en la història demogràfica dels Països Catalans—no pas pels historiadors—, perquè els seus cognoms sovint eren els mateixos al lloc d'origen i al lloc d'arribada per la similitud entre occità i català. De cognoms inequívocament occitans tenim: Biarnès, Gascó, Carcassona, Tolosa, Serrancolí, Provençal, Coderch.

Els italians (pisans, genovesos, llombards, venecians, sards) s'establiren durant l'Edat Mitjana i l'època moderna als Països Catalans

A les terres del pirineu català encara queden alguns cognoms d'origen basc. Alguns individus van començar a utilitzar com a cognom noms d'accidents geogràfics o topònims que eren vestigi de llengües moribundes o ja mortes, com el basc al Pirineu Occidental.

ARXIU / JORDI SEBASTIA

Els cognoms catalans de l'Alguer són pocs. Es troben, a més, italianitzats o sardinitzats.

a partir del comerç per la Mediterrània creant-hi petites colònies de mercaders o artesans, però seran sempre un grup numèricament poc important, i la seva contribució als cognoms catalans serà molt feble. Per contra, els estrets lligams de la Corona d'Aragó amb les seves possessions italianes del Regne de Sicília, Sardenya, el Regne de Nàpols, farà que un bon nombre de cognoms catalans, sovint italianitzats, entrin a formar part del repertori dels cognoms comuns de les regions més meridionals d'Itàlia; per exemple Catalano no és un cognom gens estrany en italià.

Els primers cognoms aragonesos i castellans que trobem als Països Catalans són de mercaders, soldats de fortuna, pelegrins, o pobladors de noves terres acabades d'arrabassar als àrabs. Aviat també hi trobem funcionaris i nobles. De fet, els primers cognoms castellans arrelats als Països Catalans catalanitzaren ràpidament la seva forma; així tenim: Gomis i Guamis (Gómez), Llopis (López), Sanxis (Sánchez), Peris (Pérez), Ferrandis (Fernández), etc. Aquesta catalanització —no gens forçada— era normal a l'època, de la mateixa forma que ho era la castellanització de noms i cognoms catalans a Castella, o la seva francesització o occitanització a França o Occitània.

Però no fou fins a les massives migracions —iniciades a final del segle XIX i finides els anys 70 del segle XX— de ciutadans de tot Espanya cap a Catalunya, el País Va-

lencià, Andorra i les Illes Balears que els cognoms castellans comencen a popularitzar-se a molts indrets dels Països Catalans. També a Catalunya Nord, on s'establiran molts refugiats de la guerra civil espanyola i molts "peus-negres" d'ascendència espanyola, i dels Països Catalans, que sortiran —per cames— d'Algèria l'any 1962. De totes formes a alguns municipis catalans de petites i mitjanes dimensions hom no troba cap cognom castellà al registre civil fins a principi o ben entrat el segle XX. En canvi en algunes altres zones,

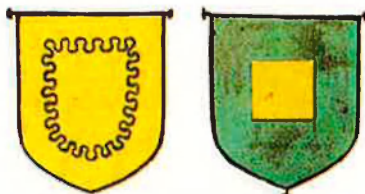
blada amb gent castellana que canviaren decididament la faisó lingüística de la ciutat.

Avui als Països Catalans els cognoms d'origen castellà (i gal·lec i basc i aragonès), de l'estat espanyol en general, són gairebé tan nombrosos o més que tots els altres grups de cognoms junts, inclòs el català. Finalment als Països Catalans hi ha representat des d'antic un petit grup de cognoms originaris de llengües i nacions diferents. I com més va, més. Hi ha cognoms molt vells com Alemany, Francès, Anglès, Danès (pronunciat Danès), Gal·lès o Portuguès (a Tarragona i en alguns altres llocs el 1553), que només ens diuen que els seus portadors eren d'aquestes nacions. Però probablement l'individu que s'instal·là, posem per cas, a Tortosa provinent d'Anglaterra tenia un altre cognom i no pas Anglès, cognom que perdé quan tothom el començà a anomenar "l'anglès". A la llarga aquest mot que servia per descriure el seu origen geogràfic va esdevenir el seu nou cognom. Potser Rus i algun Ros —així eren coneguts els nombrosos esclaus eslaus de Menorca durant l'Edat Mitjana— també tenen un llunyà origen a Rússia o en un altre país eslau. Però als Països Catalans també hi ha cognoms molt nous, sovint provinents del Tercer Món, però no solament del Tercer Món, car la ja real interrelació planetària fa que, a casa nostra, s'hi estableixi gent de tot arreu. I que gent de casa nostra, també, i com ja féu en el passat, s'estableixi a totes les parts de món. El futur ens dirà quin serà l'esdevenidor dels vells cognoms i dels nous cognoms que han arrelat als Països Catalans.

La majoria dels cognoms dels Països Catalans tenen el seu origen proper o llunyà en el llatí.

especialment al País Valencià, els cognoms castellans formen part indestriable del paisatge i la història local gairebé des de sempre, car foren pobladors castellans i aragonesos alguns dels primers a establir-s'hi. O a vegades foren pobladors de segona hora com s'esdevingué amb els aragonesos al Delta de l'Ebre, o a la zona d'Oriola després de les epidèmies que delmaren la població de la ciutat de tal forma que hagué de ser repo-

Grafia dels cognoms: ser un cavaller o un caballé? Però si una cosa és la procedència primera dels cognoms i la llengua que pot explicar-ne el significat, una altra de molt diferent és la grafia que adopten els cognoms. Perquè, de fet, un mateix cognom pot tenir grafies diferents dintre el territori d'una mateixa llengua.

Als Països Catalans és un fenomen molt habitual que un mateix

cognom adopti grafies diferents segons que es trobi en una àrea dialectal o en una altra. O en un estat o en un altre. Els cognoms catalans Vilallonga, Martí, Costa, Torrelles, o Pinyol seran Villalongue, Marty, Coste, Torreilles i Pignol a Catalunya Nord. Els cognoms del País Valencià, Chelós, Puchades, Zapater o Puch seran Gelós, Puja-des, Sabater i Puig al Principat. El cognom català Batlle serà Batle a les Balears. Els cognoms que a Girona són Comas, Bassas, o Cremadas, seran Comes, Basses i Cremades a Tàrraga. Els cognoms catalans de l'Alguer són pocs i es troben italianitzats o sarditzats; de fet, els cognoms que més hi abunden són sards: Soggiu, Nughes, Scanu, Secchi. I així molts més casos. Però això no passa solament als Països Catalans; així, per posar un exemple, els anglesos també tenen el mateix problema, atès que hi trobem Smith i Smyth, English i Inglish, i molts més casos, i això mateix s'esdevé amb totes les llengües. El castellà, no obstant tenir una grafia molt fonètica, també té alguns, pocs, casos del mateix problema, car hi ha Giménez, Jiménez i Ximénez; Chimeno, Gimeno i Jimeno; o Siruela i Ciruela, i Cedillo i Zedillo.

La diversitat de grafies en els cognoms de totes les llengües i especialment del català té molts motius. Una causa molt important és la ignorància i poc domini de la llengua per part de la persona o persones que fixaren la grafia dels cognoms. En l'època que començà a difondre's l'ús habitual dels cognoms les úniques persones que sabien escriure eren bàsicament els notaris i els eclesiàstics, i foren aquests els qui per primera vegada escrigueren els cognoms de moltes persones. Així, doncs, els notaris –o els eclesiàstics per defecte– foren els primers que donaren forma escrita als cognoms de la gent. Notaris i eclesiàstics que sense tenir unes normes ortogràfiques d'ús generalitzat i sense saber prou llatí per a conèixer com s'escrivia la paraula llatina de la qual derivaven els cognoms de les persones, els anotaven tan bé com sabien. I sovint en sabien ben poc, perquè en

un mateix document el cognom d'una persona hi pot aparèixer ben fàcilment escrit de dues o tres formes diferents. Fou aquesta ignorància i la inexistència d'unes normes escrites conegudes de tothom el que va fer que a poc a poc la grafia dels cognoms tombés decididament cap a la llengua oral i volgués representar els cognoms tal com es pronunciaven en cada dialecte, així trobem Berdeguer i Verdaguer, Fuster i Fusté, Chaume i Jaume, Bofill i Bufill, etc. I com que aquest tomb cap a la

introduir en els seus documents signes castellans com la n que reemplaçà molt sovint el vell dígraf ny. Així, hom començà a veure en aquella època grafies estranyes com Arenas, Compañ, Castan, Canelas, Bassagana, etc. I quan els notaris o els eclesiàstics foren castellans o francesos de soca-rel –o només formats en castellà o en francès, tal com s'esdevingué a molts indrets del País Valencià i de la Catalunya Nord– llavors no hi hagué cap criteri, llevat del criteri castellà o francès, d'escriure els

En català, és un fenomen habitual que un mateix cognom adopti grafies diferents segons l'àrea dialectal en què es trobi.

ARXIU / RAFA GIL

llengua oral es donà quan el català de la Cancelleria Reial havia perdut tota la seva influència i prestigi i la població lentament aprenia –si més no els cap de família– a signar els documents que feia fer, les formes bàrbares d'escriure els cognoms es perpetuaren i es transmeteren de pares a fills. Però no sols els problemes inherents a la llengua, al seu coneixement i a la seva codificació expliquen la pluralitat de grafies dels cognoms catalans. També hi ha raons polítiques i històriques.

A mesura que els notaris, eclesiàstics i escriptors públics es familiaritzaven amb el castellà –en l'època de decadència dels Països Catalans– aquests començaren a

cognoms catalans, i això possibilità les grafies més estrafolàries i contràries a la tradició de la llengua.

Canvis forçats de cognoms.

És clar que en aquest tema i vist en una perspectiva més àmplia, els catalans (i els bascos, i els gallecs, i els aranesos) encara foren afortunats perquè només sofriren –per causes diverses– una deformació, per greu que fos, de la grafia dels seus cognoms. Ningú, mai, ni Felip IV ni el seu privat el comte-duc d'Olivares, ni Felip V, ni Miguel Primo de Rivera, ni Franco no pensà mai a fer traduir –declaradament o no– els cognoms catalans al castellà. En aquest aspecte

L'illa de Tabarca és un dels pocs llocs dels Països Catalans amb presència de cognoms d'origen italià. Els italians seran sempre un grup numèricament poc important.

—no pas en el dels noms personals— la història ha tractat bé els catalans. Perquè sí que hi hagué qui en uns altres llocs pensà, i dugué a la pràctica, la traducció de cognoms com una forma d'anorreament nacional, cultural i lingüístic.

Els anglesos anglicitzaren absolutament tot el vell model gaèlic de noms i cognoms d'Irlanda i Escòcia i avui els cognoms escocesos o irlandesos que coneixem els coneixem només sota una forma angli-

ARXIU / ÀNGEL CATENA

Les immigracions del Delta de l'Ebre han quedat marcadament amb la presència de cognoms d'origen aragonès. Els primers cognoms aragonesos i castellans als Països Catalans són de mercaders, soldats de fortuna o pobladors de noves terres.

citada. Tant és així que avui només alguns activistes en favor de la llengua o alguns dels pocs parlants de gaèlic escocès o gaèlic irlandès usen la forma genuïna gaèlica dels seus cognoms. A vegades hi hagué prohibicions ben reals. A Escòcia el cognom MacGregor, MacGrioghair en gaèlic, fou prohibit durant molt de temps a causa de conflictes amb els Campbell (Caimbeul en gaèlic) i fins el 1775 no fou rehabilitat. Rob Roy, Rob Ruadh (c. 1660-1734) en gaèlic, usà aquest nom a causa de la prohibició d'usar el seu veritable cognom, MacGrioghair.

A Rússia els cognoms dels pobles musulmans —en la seva majoria turcòmans—, però no solament aquests, han estat absolutament russificats en l'ortografia, amb l'a-

fegit de terminacions pròpies del rus, i en la seva composició i forma de transmetre'ls.

El Japó, quan ocupà Corea entre el 1910 i 1945, obligà els coreans a adoptar noms i cognoms japonesos. Així, en la visita que féu el primer ministre japonès, Ryutaro Hashimoto, a Corea el juny del 1996, es disculpà oficialment —a més de disculpar-se per les “esclaves sexuals” coreanes al servei de l'exèrcit japonès— pel gran sofriment infligit a tots els coreans “obligats a canviar els seus noms per uns altres de japonesos”.

Els amerindis dels Estats Units han passat a la història amb el seus noms anglesos i no pas amb els seus noms amerindis. Ningú no sap qui són Tatanka Yotanka, Pa-

Quan els notaris i eclesiàstics van familiaritzar-se amb el castellà, començaren a introduir signes castellans com la ñ.

rra-Wa-Samen o Goyathlay, i no obstant això tothom sap qui són Sitting Bull (Toro Assegut), Ten Bears (Deu Ossos) o Jerónimo, que signava Geronimo. I així se'n trobarien milers de casos.

Canvis de cognoms volguts. Però, deixant a banda el terrible i humiliant canvi forçat de cognoms, al llarg de la història hi ha hagut molts canvis de cognoms volguts. N'hi ha hagut des de sempre per individus que d'una forma o d'una altra volien començar una

nova vida en un nou lloc; canvis de cognoms per fugitius, aventurers, pioners, místics, missioners, conversos, sants, etc. Hi ha hagut gent que per motius diversos ha creat i adoptat un nou cognom. També hi ha hagut canvis moguts només per la vanitat i l'estètica, per tal de trobar un cognom bell i que hom creia apropiat per a un determinat tipus d'ocupació, tal com passa avui en el món del cinema i la música. Però també en la política. Shimon Peres, el polític israelià, va canviar i hebraïtzar el seu cognom d'origen bielorús, Presky, per Peres (“àguila” en hebreu) en un moment històric en què foren molts els ciutadans israelians que hebraïtzaren —en un acte d'afirmació nacional— els seus cognoms de tota mena de procedències geogràfiques i en tota mena de llengües. És clar, les males llengües diuen que Shimon Peres escollí el cognom Peres per atreure al Partit Laborista el vot dels jueus sefardites —els jueus majoritàriament, però no únicament, descendents dels jueus expulsats d'Espanya— assemblant-s'hi en el cognom. Uns altres canvis de cognoms molt nombrosos han estat els dels immigrants establerts en un nou país i que per tal de facilitar la seva assimilació i la dels seus fills al nou entorn, n'han pres i adoptat un cognom. També s'han fet canvis de cognoms per motius d'herència o per tal d'evitar l'extinció d'un llinatge. També per motius religiosos, car moltes conversions —volgudes o forçades— impliquen un canvi de nom i cognoms. Quan Anselm Turmeda va convertir-se a l'Islam el seu nom àrab fou Abd Al-lah ibn Abd Al-lah al-Tarchuman al-Mayurquí al-Muhtadí, Servent de Déu, fill del Servent de Déu, l'interpret, el mallorquí, el convertit a la fe. També, i no pas en poques ocasions, hi ha qui s'ha canviat els cognoms simplement perquè no li agradaven.

Així mateix, hi ha hagut canvis de grafies de cognoms per a adaptar-les a les normes ortogràfiques de la pròpia llengua. Però aquest serà el tema d'un altre article.

Joan Moles
(Politicòleg i historiador)